పున్నయ్య కమిషన్ :

కొంత సత్యం కొంత భ్రమలు

– కె. బాలగోపాల్ ★

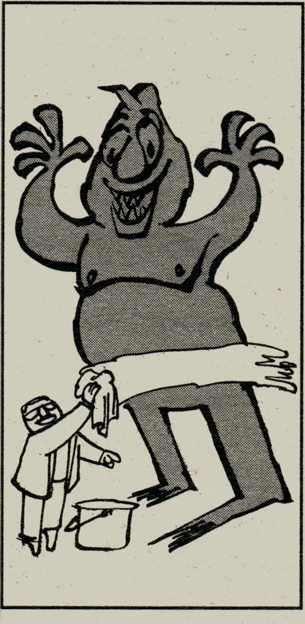

జస్టిస్ పున్నయ్య కమిషన్ నివేదికపైన, ఆ నివేదికలోని సూచనలపైన దుమ్మెత్తి పోసిన వారున్నారు. పున్నయ్య గారికీ వారిని కమిషన్ ఏకసభ్యునిగా నియమించిన రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికీ దురుద్దేశ్యాలు ఆపాదించినవారూ వున్నారు.

అది అనవసరం. వేరే దేనికీ కాకపోయినా అందరూ ఆలోచించడం మరచిపోయిన కొన్ని ప్రాథమిక, సామాజిక రాజకీయ సత్యాలను జ్ఞాపకం చేయడానికి జస్టిస్ పున్నయ్య కమిషన్ కృషి పనికొచ్చింది. అన్ని కమిషన్లలాగ హైదరాబాద్‌లో ఒక ప్రభుత్వ కార్యాలయంలో కూర్చొని 'అందరూ వచ్చి మీ సూచనలో సలహాలో ఇక్కడే అందజేయండి' అని ప్రకటించి ఊరుకోకుండా పున్నయ్యగారు జిల్లా జిల్లా తిరిగి బహిరంగ సమావేశాలు నిర్వహించి పారదర్శకంగా విషయ సేకరణ చేయడం వల్ల అంటరానితనం, దాని పర్యవసానాలయిన సమస్యలు కొన్ని వారాలపాటు దినపత్రిక మొదటి పేజీ వార్తలయ్యాయి.

అది చిన్న విషయం కాదు.

'ఎస్.సి., ఎస్.టి.ల పైన అత్యాచారాలను నివారించడానికి' ఉద్దేశించిన కమిషన్ ఎస్.సి.ల సమస్యలకిచ్చిన ప్రాముఖ్యంలో దశాంశం కూడా ఎస్.టిల సమస్యల కివ్వలేదని విమర్శించే హక్కు

★ మానవహక్కుల కార్యకర్త. ఆంధ్రప్రదేశ్ హైకోర్టులో న్యాయవాది

ఆదివాసులకు వుంటుందిగానీ వేరే ఎవ్వరికీ పున్నయ్యగారి పరిశ్రమ విస్తృతిమీద సహేతుకమైన విమర్శ పెట్టే అవకాశం వుందనుకోను.

అయినప్పటికీ వారు సూచించిన పరిష్కారాలలో మెచ్చుకోదగ్గవి కొన్ని వున్నా విమర్శించవలసినవే ఎక్కువ వున్నాయని చెప్పక తప్పదు. ఒక్కొక్క సూచననూ పట్టుకొని 'ఇది ఇట్లాకాక ఇంకొకరకంగా వుండవలసింది' అనడం పెద్ద కష్టం కాదుగానీ స్థూలంగా పున్నయ్యగారు పరిష్కారాల పట్ల అనుసరించిన వైఖరినే విమర్శించవలసిన అవసరం వుంది.

వారి సూచనలు మరీ మెతకగా వున్నాయనడం కేవలం వారికంటె మనం 'రాడికల్' అని రుజువు చేసుకోవాలనే ఉబలాటంవల్ల కాదు. దానికి హేతుబద్ధమైన కారణం వుంది.

ఇంత మెత్తటి చర్యలు సరిపోతాయా?

అన్ని సమస్యలకూ కఠినమైన పరిష్కారాలే సరయినవనడం సహేతుకం కాదు. అయితే అన్నిటినీ మెత్తగానే పరిష్కరించాలనడమూ సహేతుకం కాదు. అది సమస్యకుండే సామాజిక స్వభావాన్ని బట్టి వుంటుంది. లేమినుండి, అణచివేత నుండి, తెలియనితనం నుండి, బలహీనత నుండి పుట్టిన తప్పులను మెత్తగా, అవసరమైతే సానుభూతితో పరిష్కరించవచ్చు. కండకావరం నుండి పుట్టిన తప్పులను అట్లా పరిష్కరించలేం. దానిపైన అనాగరికమైన హింస ప్రయోగించమనీ నిర్విచక్షణగా అణచివేయమనీ అనడంలేదుగానీ 'గుర్తెరిగి దెబ్బతీయడం' అవసరం.

దళితులు సవర్ణుల నుండీ ఆదివాసులు గిరిజనేతరుల నుండీ ఎదుర్కొనే అణచివేత ఈ కోవకు చెందినది. పున్నయ్య గారికి ఈ విషయం తెలియనిది అనుకోలేముగానీ వారు సూచించిన పరిష్కారాలు మాత్రం తెలియనివారివ్వగలిగినవే. నచ్చజెప్పాలి, సంజాయించాలి, బహుమంతుల వంటి ప్రోత్సాహకాలు ఇవ్వాలనీ, చట్టాల అమలును పర్యవేక్షించడానికి పలు పర్యవేక్షక అధికారులను ఒక దొంతరగా నియమించాలనీ పున్నయ్యగారు ప్రధానంగా సూచిస్తున్నారు.

బాల కార్మిక వ్యవస్థను నిర్మూలించడానికి పేద తల్లిదండ్రులను అనునయించే పద్ధతిలో వ్యవహరించాలంటే అర్థం వుందిగానీ సవర్ణుల చేత కుల అహంకారం మాన్పించడానికి ఇదే మంచి పద్ధతి అంటే ఒప్పుకోవడం కష్టం. అంటే నచ్చజెప్పవలసిందీ ప్రచారం చేయవలసిందీ ఏమీ లేదని కాదు. దాని ప్రయోజనం దానికి వుంటుంది. కానీ అదే ప్రధాన పరిష్కారం కాజాలదు. సామాజిక మోతుబరులూ రాజకీయ పెత్తందార్లూ ఎవరైతే అంటరానితనాన్ని పదిలంగా నిలబెడుతున్నారో, వారి పెత్తనాన్నీ మోతుబరితనాన్నీ దెబ్బతీసే మార్గాలు వెతకాలి. అంటే పొట్టమీద - కాకపోతే బొజ్జమీద - కొట్టాలి. అనాగరికమైన సంప్రదాయాలను కొనసాగించేవారు ఆర్థిక రాజకీయ రంగాలలో నాగరికత ఫలాలను అనుభవించడం అసాధ్యం చేయాలి. ఈ సూత్రాన్ని ప్రాతిపదిక చేసుకొని ఒక్కొక్క రంగంలోనూ ప్రభుత్వము, పౌర సమాజము (ఇది ప్రభుత్వం బాధ్యత మాత్రమే కాదు కాబట్టి) ఏమేం చేస్తే బాగుంటుందో సూచించవలసిందిగా మానవ హక్కుల వేదిక జస్టిస్ పున్నయ్య గారిని కోరుతూ విజ్ఞాపన పత్రం ఇవ్వడం జరిగింది. పున్నయ్యగారి నివేదికలో ఈ స్ఫూర్తి లోపించడం దురదృష్టకరం.

చట్టంలో సవరణలు

వారి సూచనలలో ఉపయోగకరమైనవి అసలే లేవని కాదు. కొన్ని వున్నాయి. వాటిని ముందు

ప్రస్తావించి, విమర్శకు తరువాత వద్దాం. ఎస్.సి., ఎస్.టి. (అత్యాచారాల నిరోధక) చట్టంలో కొన్ని సవరణలు చేయాలని వారు సూచించారు. దళితులపైన దళితేతరులు చేసిన అత్యాచారాలన్నీ ప్రస్తుతం ఉన్న ఎస్.సి., ఎస్.టి.చట్టం పరిధిలోకి రావు. అదనంగా, 'బాధితులు దళితులు అన్న కారణంగా' నేరస్తులు ఆ నేరానికి పాల్పడ్డారనీ, లేదా 'బాధితులను కించపరచడం కోసం' ఆ నేరానికి పాల్పడ్డారనీ రుజువు కావాలి. ఘటన నుండే ఈ ఉద్దేశ్యాన్ని నిర్ధారించడానికి వీలులేదు. అదనంగా ఉద్దేశ్యం రుజువు కావాలి. అది రుజువు కాలేదని చెప్పి సవర్ణులపైన కేసు కొట్టేసిన సందర్భాలు చాలా వున్నాయి.

కులం మన సమాజంలో చాలా బలమైన వ్యవస్థ. కులతత్వం మన చైతన్యంలోనూ అంతే బలమైన అంశం. అందువల్ల సవర్ణులు దళితుల పైన అత్యాచారాలకు పాల్పడితే కులతత్వంతోనే చేసి వుంటారనీ, బాధితులను కించపరచడం కోసమే చేసి వుంటారనీ, కాదని రుజువు చేసుకునే బాధ్యత ముద్దాయిపైననే వుంటుందనీ చట్టం భావించడం సబబుగా వుంటుంది. జస్టిస్ రామస్వామి సుప్రీంకోర్టు జడ్జిగా 1992లో ఇచ్చిన ఒక తీర్పులో ప్రస్తావవశంగా ఈ మాటే అన్నారు. అయితే ఎస్.సి., ఎస్.టి. (అత్యాచారాల నిరోధక) చట్టం అందుకు భిన్నంగా వుంది. అంతకు ముందు చేసిన పౌరహక్కుల పరిరక్షణ చట్టం, 1955 (పిసిఆర్ చట్టం)లో, 'ఈ చట్టంలో నేరంగా ప్రకటించబడిన చర్యకు ఎవరైనా పాల్పడినట్టయితే, అది అంటరానితనం కారణంగానే జరిగిందని తద్విరుద్ధంగా రుజువయ్యేంత వరకు కోర్టు భావిస్తుంది' అని సెక్షన్ 12లో అన్నారు. 1989లో చేసిన ఎస్.సి., ఎస్.టి. (అత్యాచారాల నిరోధక) చట్టంలో ఇది తీసేసి, నేరమేకాక ఉద్దేశ్యం కూడ విడిగా రుజువు కావాలని పెట్టారు.

పౌరహక్కుల పరిరక్షణ చట్టం, 1955 లోని సెక్షన్ 12 వంటిది ఎస్.సి., ఎస్.టి. (అత్యాచారాల నిరోధక) చట్టంలో కూడ చేర్చాలని జస్టిస్ పున్నయ్యగారు ఒక్క మాటలో అని వుంటే సరిపోయేది. ఆయన 'అంత దూరం' పోలేదుగానీ, దళితులను బహిరంగ స్థలంలో అవమానపరచడం, దళిత స్త్రీపైన లైంగిక హింసకు పాల్పడడం అనే నేరాల నిర్వచనంలో, 'వారిని కించపరిచే ఉద్దేశ్యంతో చేసినట్టయితే' అన్న మాటలను తొలగించాలని సూచించారు. అంతవరకు బాగానే వుందిగానీ, ఆ సవరణలు పార్లమెంటు చేసేదాకా రాష్ట్రం ఆగకుండ తానే చేపట్టాలని అని వుంటే బాగుండేది. పార్లమెంటు చేసిన నేర చట్టాన్ని రాష్ట్రం సవరించి రాష్ట్రపతి ఆమోదం పొందినట్టయితే, ఈ రాష్ట్రం మేరకు ఆ సవరణ అమలవుతుంది. పున్నయ్యగారు ఈ మాట అనకపోయేసరికి మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం చాలా సంతోషంగా ఈ సవరణకు సంబంధించిన సూచనను 'ఆమోదించి' తన మాటగా కేంద్ర ప్రభుత్వానికి సిఫారసు చేసేసింది. దానివల్ల దళితులకు దక్కిందేమీ లేదుగానీ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం పరువు దక్కింది.

ఇంకొక వుపయోగకరమైన సూచన కూడ పున్నయ్యగారు చేశారు. ఎస్.సి., ఎస్.టి. (అత్యాచారాల నిరోధక) చట్టం కింద కేంద్రం రూల్స్ చేసింది. రూల్ 7 ప్రకారం, ఆ చట్టం కింద నేర పరిశోధన డిఎస్పి ర్యాంకు అధికారే చేయాలి తప్ప అంతకంటె చిన్న అధికారి చేయకూడదు. పైస్థాయి అధికారి అయితే స్థానిక అగ్రకుల పెత్తందార్ల ఒత్తిడికి లొంగకుండ నిర్భయంగా నేరపరిశోధన జరుపుతాడన్నది వారి ఉద్దేశ్యం కావచ్చు. ఈ ఉద్దేశ్యం ఎంత వాస్తవికమైనదనే విషయాన్ని అటుంచి, ఆ రూల్ పెట్టింది బాధితుల మేలు కోరే తప్ప ముద్దాయి రక్షణ కోసం

కాదనేది స్పష్టమే.

అయితే ఏ సంక్షేమ నియమాన్నైనా బలవంతులకు అనుకూలంగా వ్యాఖ్యానించగల మన కోర్టులు రూల్ 7ను అగ్రకుల ముద్దాయిలకు ఒక కవచంగా మలిచాయి. కేసులో నేర పరిశోధన ఎస్.ఐ. గానీ, సి.ఐ. గానీ చేసినట్టయితే ఆ చార్జిషీట్ చెల్లదని హైకోర్టు కేసును కొట్టేసిన ఉదంతాలు, కింది కోర్టు శిక్ష విధిస్తే హైకోర్టు (ఇతరత్రా సాక్ష్యాలు బలంగా వున్నా) కేవలం ఈ కారణంగా ముద్దాయికి విముక్తి కల్పించిన ఉదంతాలు అనేకం వున్నాయి. మన హైకోర్టు ఈ విషయంలో ముందు స్థానంలో నిలిచింది. (అయితే ఈ మధ్యనే ఈ వైఖరి సరయినదా అన్న సందేహం రెండు రోజుల వ్యవధిలో ఇద్దరు న్యాయమూర్తులకు విడివిడిగా వచ్చి, రూల్ 7ను ముద్దాయికి అనుకూలంగా వ్యాఖ్యానించడం సబబా అన్న సందేహాన్ని పెద్ద బెంచికి నివేదించారు).

రూల్ 7ను మొత్తంగానే తొలగించాలని పున్నయ్యగారు ఇప్పుడు సూచించారు. ఎస్.ఐ. కంటె డి.ఎస్.పి.లు తప్పనిసరిగా నిష్పక్షపాతంగా వ్యవహరిస్తారని నమ్మడానికి ఆధారాలేమీ లేవు కాబట్టి ఆ నియమం వుండి దళితులకు చేసిన మేలుకంటె దానికి కోర్టులు చేసిన వక్ర వ్యాఖ్యల వల్ల జరిగిన నష్టం ఎక్కువ కాబట్టి దానిని మొత్తంగా తొలగించాలని పున్నయ్యగారు సూచించడం మంచిదే. అయితే ఈ సవరణ రాష్ట్ర ప్రభుత్వం చేసేసి (రాష్ట్రపతి ఆమోదం పొంది) ఈ రాష్ట్రం మేరకైనా అమలు చేయాలని వారు నిర్దిష్టంగా అనకపోవడం వల్ల ఈ మార్పు కూడ మన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కేంద్రానికి సిఫారసు చేసేసి చేతులు దులిపేసుకుంది.

సామాజిక చర్యలు: మరీ ఇన్ని భ్రమలుంటే ఎట్లా?

చట్ట సవరణల సంగతి ఇట్లాగుంటే, సామాజిక చర్యలుగా పున్నయ్యగారు సూచించినవి చాలా అసంతృప్తికరంగా వున్నాయని చెప్పాలి. కొన్నయితే హాస్యాస్పదంగా వున్నాయని సగౌరవంగా అనక తప్పదు.

పోలీసులూ, ఇతర ప్రభుత్వ అధికారులూ గ్రామాలకు పోయి మీటింగ్‌లు పెట్టి హితబోధ చేస్తే కులం సమస్య – లేదా కనీసం అంటరానితనం – రూపుమాసిపోతుందన్న పున్నయ్యగారి విశ్వాసాన్ని హాస్యాస్పదం అనక తప్పదు. నాలుగు నెలల కాలంలో అంటరానితనాన్ని రాష్ట్ర వ్యాప్తంగా రూపుమాపే అద్భుతమైన స్కీంగా ఆయన సూచించిన దానిని మీకు చెప్తే మీరు నవ్వుతారు. ఒక్కొక్క పోలీసు సబ్ ఇన్‌స్పెక్టరు ప్రతీ శుక్రవారము తన పరిధిలోని రెండు గ్రామాలకు పోయి గ్రామంలోని ప్రజా ప్రతినిధులను, పరపతి గల వర్గాలనూ కూర్చోబెట్టి పిసిఆర్ చట్టం పూర్వాపరాలు, స్వరూప స్వభావాలు వివరించి చెప్పి, దానిని అమలు చేయడానికి వారందరి సహకారమూ కావాలని కోరినట్టయితే నెలలో ఎనిమిది గ్రామాలలో ఆ అధికారి అంటరానితనాన్ని రూపుమాపగలడు. ఎస్.ఐ.తో బాటు సి.ఐ. కూడ రంగంలోకి దిగి తాను వేరే రెండు గ్రామాలలో అదే పని చేసినట్టయితే ఇద్దరూ కలిసి ఒక నెల రోజులలో 16 గ్రామాలలో అంటరానితనాన్ని రూపుమాపగలరు. ఒక్కొక్క పోలీసుస్టేషన్ పరిధిలో సగటున 64 గ్రామాలున్నాయి కాబట్టి అన్ని పోలీసుస్టేషన్ పరిధులలోనూ ఇదే జరిగితే నాలుగు నెలలలో రాష్ట్ర వ్యాప్తంగా అంటరానితనం అంతరించి పోతుంది.

పదహారు నాలుగులు అరవై నాలుగు అన్నదొక్కటే ఇందులో నిర్వివాదం.

మరొకచోట పోలీసులే కాక ఎమ్మార్వో, ఎమ్డీవో తదితర అధికారులు కూడ ఈ పనిలో నిమగ్నం కావాలన్నారు. ప్రతీనెలా 30వ తేదీని 'పౌరహక్కుల దినం'గా పాటించాలనీ, ఆరోజు ఈ అధికారులు గ్రామాలకు పోయి సర్పంచ్, ఉపసర్పంచ్ తదితర ప్రజా ప్రతినిధులు, టీచర్లు మొదలయిన వారి సహాయంతో గ్రామంలోని గుడిలోనికి దళితులను ప్రవేశపెట్టడం, బావులు, చెరువులకు దళితులను తీసుకుపోయి నీళ్లు తీసుకోనివ్వడం, రెండు గ్లాసులు పెట్టిన చాయి దుకాణాలలో వాటిని తొలగించడం అనే మూడు పనులు చేయాలనీ అన్నారు. ప్రతీ మండలంలోనూ నెలకొక గ్రామంలో ఈ కార్యక్రమాన్ని అమలు చేసినట్టయితే ఒక నెలలో 1125 గ్రామాలలోనూ ఒక సంవత్సరంలో 13,500 గ్రామాలలోనూ, రెండు సంవత్సరాల మూడు నెలలలో రాష్ట్రంలోని 30,000 గ్రామాలన్నిటిలోనూ అంటరానితనం సమసిపోతుందన్నారు.

హాస్యాస్పదమైన ఈ కూడికలూ గుణకారాలను పక్కనబెడితే ఈ ప్రతిపాదనలలో రెండు అభిప్రాయాలు అంతర్లీనంగా వున్నాయి. ఒకటి, హితోపదేశం (అందులోనూ ఒకరోజు మాత్రమే) చేస్తే అంటరానితనం పోతుంది. రెండు, ఆ బాధ్యత పురమాయించబడ్డ అధికారగణానికి అంటరానితనం తొలగిపోవాలన్న సంకల్పం వుంది.

పెత్తందార్ల ప్రయోజనాలను దెబ్బతీయాలి

హితోపదేశం ఒక రోజు కాకపోతే వంద రోజులు చేస్తామనుకోండి. ఎమ్మార్వోలూ, ఎమ్డీవోలూ, ఎస్.ఐ.లూ కాక నిజంగా ఆ హితవచనాల మీద నమ్మకమున్న వారే చేస్తారనుకోండి. దానితో కుల వివక్ష పోతుందా? హితవచనాల వల్ల ఏ ప్రయోజనమూ వుండదనడం లేదు. నైతిక స్పృహ అనేదొకటి వుండడం మనిషికుండే విలక్షణమైన గుణాలలో ఒకటి. దానిని మేల్కొలిపే ప్రయత్నమెప్పుడూ పూర్తిగా వృధా కాదు. అయితే కుల వివక్షను, అందులోనూ దళితుల పట్ల సవర్ణులలో వుండే వైఖరులను పోగొట్టడానికి హితవచనాలు సరిపోవని గడచిన యాభై ఏళ్ల చరిత్ర చెప్తుంది. స్థానిక పెత్తందారీ కులాల ప్రయోజనాలను దెబ్బతీసే మార్గమేదైనా అన్వేషించాలి.

ఒక గ్రామంలో లేక పట్టణంలో అందరికంటె ఆర్థికంగా రాజకీయంగా ఎక్కువ బలమున్నవాళ్లే అందరికంటె ఎక్కువగా కుల వివక్ష పాటిస్తారని సూత్రీకరించజాలము కానీ కుల వివక్ష, కులపరమైన అణచివేత, ఆర్థిక రాజకీయ పెత్తనంతో సన్నిహితంగా ముడిపడి వున్నాయని స్థూలంగా చెప్పవచ్చు. అది ఒక్కొక్కచోట, ఒక్కొక్క సందర్భంలో ఒక్కొక్క రూపం తీసుకోవచ్చు.

అందువల్ల అంటరానితనం, దళితులపైన దాడులు అధికంగా వుండేచోట, మొత్తంగానే ఆర్థిక రాజకీయ పెత్తనాన్ని అనుభవించడానికీ దానివల్ల ప్రయోజనం పొందడానికీ వుండే అవకాశాలను దెబ్బతీయడం అవసరం. ఒక ప్రాంతాన్ని (ఎస్.సి., ఎస్.టి. (అత్యాచారాల నిరోధక) చట్టంలోని సెక్షన్ 17 కింద) 'అత్యాచారాలు తరచుగా జరిగే ప్రాంతంగా' ప్రకటించినట్టయితే ఆ ప్రకటన అమలులో వున్నంత కాలం ఆ ప్రాంతంలో నివసించే దళితేతరులెవ్వరికీ సివిల్ కాంట్రాక్టులు ఇవ్వకూడదు. ప్రభుత్వ కొనుగోళ్లేవీ వారి దగ్గర చేయకూడదు. ఇది చాలా బలంగా పనిచేస్తుందనడానికి సందేహమక్కరలేదు. ఈ సూచన మానవహక్కుల వేదిక జస్టిస్ పున్నయ్య గారికి చేసింది గానీ వారి సాత్విక దృష్టికిది రుచించినట్టు లేదు.

రాజకీయంగా కూడ దెబ్బతీయవచ్చును. స్థానిక సంస్థలలో రిజర్వేషన్లు ప్రస్తుతం రొటేషన్

పద్ధతిలో నిర్ణయిస్తున్న సంగతి తెలిసిందే. ఒకసారి దళితులకు రిజర్వ్ అయిన సీటు శాశ్వతంగా దళితులకే వుండదు. రొటేషన్ పద్ధతి వల్ల దళితేతరులకు ఆ సీటు పొందే అవకాశం ఒకసారి కాకపోతే ఒకసారి వస్తుంది. పెత్తందారీ కులాలవాళ్ళు స్థానిక సంస్థలలో రిజర్వేషన్లు స్థిరంగా వుండిపోకూడదని కొట్లాడి ఈ 'హక్కు' సాధించుకున్నారు. ఇప్పుడు పైన పేర్కొన్నట్టు సెక్షన్ 17 కింద 'ప్రకటిత ప్రాంతం'గా వున్న దానిలో అన్ని స్థానిక సంస్థలలోని అన్ని పోస్టులూ దళితులకే – ఆ ప్రకటన అమలులో వున్నంత కాలం – రిజర్వ్ అయి వుండేటట్టు నియమాలను సవరించాలి. అప్పుడు ఆ ప్రకటనను తొలగించుకొని 'రొటేషన్ హక్కు' పొందడానికి స్థానిక పెత్తందారీ కులాలవారు తమ నడవడికను చక్కదిద్దుకుంటారు.

ఇది 'ఉమ్మడి శిక్ష' కాదా అంటారేమో. అంటే, అగ్ర కులాలకు చెందిన సద్వర్తనులకు కూడ ఈ శిక్ష వర్తిస్తుంది కదా అంటారేమో. వర్తిస్తుంది కానీ ఒక్కొక్కసారి అటువంటి ఒత్తిడి పెట్టక తప్పదు. ఉమ్మడి జుర్మానాలు చట్టంలో ఎప్పటినుండో వున్నాయి. పిసిఆర్ చట్టంలోనూ వున్నాయి. సూత్రప్రాయంగా ఈ ప్రతిపాదన అంతకంటె భిన్నమైనది కాదు.

ఇంక ప్రభుత్వ అధికారుల సంగతి. మన దేశంలోని ప్రభుత్వ సిబ్బందిలో నూటికి తొంభై మందికి అంటరానితనంగానీ ఏ అన్యాయంగానీ తొలగిపోవాలన్న కోరిక లేశమంత కూడ లేదు. వాళ్లు లెక్చర్లిచ్చి ప్రజలను మార్చేదెప్పుడు? అంటరానితనాన్నీ, కులవివక్షనూ అరికట్టడానికి ఉద్దేశించిన చట్టాల కింద వారి విధుల్ని వారు సక్రమంగా నిర్వర్తిస్తే చాలు. ఈ అవసరాన్ని జస్టిస్ పున్నయ్యగారు బాగానే నొక్కి చెప్పారుగానీ ఆ అవసరం తీర్చే సంకల్పం వారిలో ఎంత వుందన్న ప్రశ్న వేసుకోలేదు. వేసుకోకపోగా, వారినే ప్రధాన సాధనం చేసుకొని ప్రజలలో మేల్కొలుపు తీసుకురావచ్చునని అహేతుకంగా భావించారు.

ఎస్.సి., ఎస్.టి. (అత్యాచారాల నిరోధక) చట్టం కింద ఒక అధికారి నిర్వర్తించవలసిన బాధ్యతలను తెలిసీ నిర్వర్తించకపోయినట్టయితే అదికూడ నేరమేననీ, దానికి ఒక సంవత్సరం జైలుశిక్ష అనీ ఆ చట్టంలోని సెక్షన్ 4 అంటుంది. వేరే ఏ చట్టంలోనూ ఇటువంటి అంశం లేదు. అయినప్పటికీ కేసు నమోదు చేయని ఎస్.ఐ.లు, నేర పరిశోధన నిజాయితీగా చేయని డి.ఎస్.పి.లు, 'అత్యాచారాల' కేసులన్నీ బూటకపు కేసులేనని ప్రకటనలిచ్చే ఎస్.పి.లు, బాధితులకు నష్టపరిహారం ఇవ్వడానికి ముప్పై 'క్వెరీలు' పెట్టి ఆఫీసు చుట్టూ తిప్పుకునే కలెక్టర్లు, ఆ చట్టాన్ని వీలయినంతగా నీరుగార్చే జడ్జిలు – ఈ జాబితా చాలా పెద్దదే. వీళ్లలో ఎవరి మీదా సెక్షన్ 4 పనిచేయలేదు. పనిచేయడం కష్టం కూడ – కేసు ఎవరు పెట్టాలి, ఎవరు పరిశోధించాలి, ఎవరు సాక్ష్యాలు చెప్పాలి, ఎవరు ప్రాసిక్యూట్ చేయాలి, ప్రాసిక్యూషన్‌కు అనుమతి ఎవరు ఇవ్వాలి?

సెక్షన్ 4 బలమైనదే గానీ మరీ బలమైనది. ఆ వజ్రాయుధాన్ని అట్లాగే వుండనిచ్చి అంతకంటె చిన్నదైనా సులభంగా పనిచేసే సాధనాన్ని రూపొందించుకోవడం మంచిది. దళితులకూ ఆదివాసులకూ హక్కులు కల్పించే చట్టాలను అమలు చేసే బాధ్యతలో నిర్లక్ష్యంగా వ్యవహరించడం, ఆ బాధ్యతకు హానిచేయడం విధి నిర్వహణలో 'మిస్ కాండక్ట్' కిందికి వస్తాయని ప్రభుత్వ ఉద్యోగుల సర్వీస్ నియమాలలో రాసినట్టయితే వారిలో భయమూ కొంచెం ఎక్కువ వుంటుంది, ఒకసారి కాకపోతే ఒకసారి వారి నిర్లక్ష్యానికి ఉచితమైన శిక్షపడుతుంది. క్రిమినల్ కోర్టులో శిక్ష పడుతుందన్న భయం తెల్లబట్టల ఉద్యోగి వర్గానికి వుండదుగానీ విధి నిర్వహణలో మిస్ కాండక్ట్ కింద

ఇంక్రిమెంట్లు, ప్రమోషన్లు పోతాయన్న భయం మాత్రం ఎక్కువే వుంటుంది.

ఇటువంటి భయాలేవీ పెట్టకుండ పర్యవేక్షక కమిటీలు, కమిటీల మీద కమిటీలు ఎన్ని ప్రతిపాదించినా - పున్నయ్యగారు చాలా ప్రతిపాదించారు - ప్రయోజనమేమీ వుండదు. తమ మనసులలో నమ్మకం లేనివారు, విషయం పట్ల సీరియస్‌నెస్ లేనివారు, ఒకరినొకరు పర్యవేక్షించుకొని ఏం సాధిస్తారు?

ఉద్యమాల ఆవశ్యకత

దళిత, ఆదివాసీ ప్రజల సొంత చొరవనూ సంఘటిత ఉద్యమాలనూ ప్రోత్సహించడం - లేదా అడ్డంపడకుండ వుండడం - ప్రభుత్వం ఈ సమస్య పరిష్కారానికి చేయగల ఒక ముఖ్యమైన ఉపకారం. ఆ ఒక్క ఉపకారం ప్రభుత్వం చేస్తే దళితులూ ఆదివాసీలూ తమ హక్కులు తామే కాపాడుకుంటారని నా అభిమతం కాదు. కుల నిర్మూలన ఉద్యమాల ఒత్తిడి ఫలితంగా పుట్టిన చట్టాలనూ వ్యవస్థలనూ అమలు చేయడం, వాటిచేత పని చేయించడం ప్రభుత్వానికి వుండే ముఖ్య కర్తవ్యం. సామాజిక జీవితంలో కుల పెత్తన సంస్కృతినీ ఆచారాలనూ దెబ్బతీయడం కూడ ప్రభుత్వం కర్తవ్యాలలో ఒకటి. జస్టిస్ పున్నయ్య గారు ఈ రెండు కర్తవ్యాలను దృష్టిలో పెట్టుకొనే పైన ఉదహరించిన సూచనలు చేశారు. ఆ సూచనలలోని లోపాలను వివరంగానే ఎత్తి చూపాము. అయితే ప్రభుత్వం నిర్వర్తించగల ఈ కర్తవ్యాలే కాక బాధితులు ఉద్యమాల ద్వారా పెట్టగల ఒత్తిడి కూడ కుల వివక్షను అంతం చేయడానికి చాలా అవసరం. దీనికి అడ్డం రాకుండ వుండడం ప్రభుత్వం చేయగల పనులలో ఒకటి.

ఈ విషయంలో ప్రస్తుతం వున్న పరిస్థితి చాలా అసంతృప్తికరమైనది. ఆ సంగతి జస్టిస్ పున్నయ్యగారికి చాలా మంది దళిత, ఆదివాసీ ఉద్యమకారులు వివరంగానే చెప్పివుంటారు. అయినప్పటికీ ఈ కోణాన్ని వారి నివేదికలో ప్రస్తావించలేదు. దళిత, ఆదివాసీ హక్కుల కోసం కృషిచేసే సంస్థలను ప్రభుత్వ కార్యక్రమాలలో భాగస్వాములు చేయాలని పున్నయ్యగారు అన్నారు గానీ స్వతంత్రంగా ఆ సంస్థలు చేపట్టే ఉద్యమాల ఆవశ్యకతను, అవి ఒకవేళ ప్రభుత్వానికి వ్యతిరేకంగా సాగినా వాటిని ప్రభుత్వం గౌరవించవలసిన ఆవశ్యకతను ఆయన తన నివేదికలో ప్రస్తావించక పోవడం ఒక తీవ్రమైన లోపంగానే భావించాలి.

చుండూరు నుండి జీలుగుమిల్లిదాకా మన అనుభవం ఏమిటంటే, దళిత ఆదివాసీ ఉద్యమాలకు వీలయితే తీవ్రవాదం అని పేరు పెట్టి అణచివేయడం, లేకపోతే అమలుచేసే ఉద్దేశ్యంలేని హామీలిచ్చి చల్లార్చడం, వారు లేవదీసిన సమస్యల పరిష్కారాన్ని సాగదీసి సాగదీసి రెచ్చగొట్టి రెచ్చిపోయిన తరువాత పోలీసులను పెట్టి తన్నించడం - ఈ పాలనా సంస్కృతిని గుర్తించి, ఒక పేరు పెట్టి, దానిని వదులుకొమ్మని ప్రభుత్వానికి నిక్కచ్చిగా చెప్పలేకపోవడం పున్నయ్య కమిషన్ నివేదికలోని ఒక ముఖ్యలోపం.

ఉద్యమించే హక్కు దళితులకూ ఆదివాసీలకూ రాజకీయంగా, సామాజికంగా బలాన్ని ఇస్తుంది. వారికి ఆర్థికంగా బలం కల్గించే చర్యలు కూడ అవసరం. అందులో రెండింటిని పున్నయ్యగారు ప్రస్తావించారు. ఒకటి భూమి సమస్య, రెండవది కనీస వేతనాల సమస్య. దళితులు, ఆదివాసీల భూములను సవర్ణ రైతులు ఆక్రమించుకొని వున్నట్టయితే వారిని తొలగించి హక్కుదారులకు

అప్పగించాలనీ, భూస్వాములూ ధనిక రైతుల అనుభవంలో వున్న ప్రభుత్వ భూముల నుండి వారిని తొలగించి దళితులకూ ఆదివాసీలకూ ఆ భూములు పంచాలనీ అన్నారు. ఇందులో మొదటిది విజయనగరం నుండి చిత్తూరు దాకా రాష్ట్రం నలుమూలలా వున్న సమస్య. ఈ విషయంలో పున్నయ్య కమిషన్ సూచనను రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఆమోదించి జివో నెంబర్ 92లో దానికి చోటు కల్పించింది. దళితులకు కాగితం మీద పంచిన భూములను దళితేతరుల ఆక్రమణ నుండి విడిపించడానికి వివిధ జిల్లాలలో ఆందోళన చేస్తున్న ఉద్యమకారులు దీనిని ఉపయోగించుకోవచ్చు.

అయితే మొత్తంగానే రాష్ట్ర ప్రభుత్వం దూకుడుగా ప్రోత్సహిస్తున్న ప్రపంచీకరణ విధానాలు దళితులు, ఆదివాసీలు, ఇతర పేదలను ఆర్థికంగానూ సామాజికంగానూ బలహీనపరుస్తున్న విషయం తన పరిధిలోకి రాదని జస్టిస్ పున్నయ్యగారు భావించారో లేక ప్రభుత్వాన్ని విమర్శించడానికి మొహమాటపడ్డారో తెలీదుగానీ చాలా ముఖ్యమైన ఈ విషయం ఆయన నివేదికలో చోటుచేసుకోలేదు.

రెండవదే కారణం అయి వుండాలి. ఎందుకంటే నివేదిక ముగింపులో ఆయన, సంక్షేమ చట్టాలను అమలు చేయవలసిన అధికారుల వైఫల్యాలు, లోపాల వల్ల 'ప్రభుత్వానికి చెడ్డపేరు రావడం దురదృష్టకరం' అన్నారు. 'ప్రభుత్వం' అనే దాని వైఫల్యాలు, లోపాలు తక్కువేమీ కావు కాబట్టి ఇది దురదృష్టకరం కాదుగానీ, ఇతరత్రా తన కర్తవ్యాన్ని అభినందనీయంగా నిర్వహించిన జస్టిస్ పున్నయ్య గారికి ప్రభుత్వం పట్ల 'సాఫ్ట్ కార్నర్' వుండడం నిజంగా దురదృష్టకరమే.

❋